

Слижук О. А. Формування в учнів 7 класу НУШ поняття про історичну пам'ять засобами підручника літератури. *Аргументи сучасної філології: історична та індивідуальна пам'ять*. Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (18–19 квітня 2024 року). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2024. С. 350-354.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 7 КЛАСУ НУШ ПОНЯТТЯ ПРО ІСТОРИЧНУ ПAM'ЯТЬ ЗАСОБАМИ ПІДРУЧНИКА ЛІТЕРАТУРИ

Слижук О. А. (Київ, Україна)

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7696-6157>

ABSTRACT. The aim of the article is to study the value potential of the Ukrainian literature textbook for the 7th grade of the New Ukrainian School, prepared at the Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

The textbook is compiled according to the author's model curriculum. The course of Ukrainian literature for the 7th grade is built as a logical continuation of the study of artistic works according to the thematic-genre principle with observance of the chronological sequence regarding the presentation of literary personalities within the thematic section. The processing of educational material with its gradual complication on the basis of ideological, thematic and genre connections is determined by the age-specific features of artistic perception of 7th grade students. The recommended content of the model curriculum for the 7th grade includes works of art about the historical past of Ukraine, Ukrainian identity, on military themes, about character formation and life tests of the personality.

The content of the textbook of Ukrainian literature for the 7th grade has an axiological orientation. The historical and cultural memory of the Ukrainian people is among the universal and national values revealed in artistic works. The questions and tasks of the methodological apparatus of the textbook encourage students to think about the role of each person in historical events, about memory as a concept of passing on the most valuable assets of humanity.

KEYWORDS: historical memory, textbook of literature, teaching of Ukrainian literature, New Ukrainian school, student-reader, key competences, values, attitudes, concepts.

Проблема збереження історичної пам'яті людства уже кілька десятиліть перебуває у полі зору науковців. У сучасному світі, коли відбувається постійне загострення воєнних конфліктів, вона актуалізувалася.

Українські й зарубіжні вчені досліджують суспільну природу історичної пам'яті (Nahorna, 2012), її актуальність в освітніх практиках для збереження миру (Schultze-Kraft, 2022), потенціал літературних творів, у яких розкрито взаємозв'язок з мистецтвом пам'яті та політикою пам'яті (Rutar, 2018).

У процесі навчання мовно-літературної галузі за сучасними підручниками важливо акцентувати на історичних фактах, науково доведених знаннях про походження української нації, її мови й культури. Розглядаючи зміст підручників української мови для старших класів, Т. Видайчук зазначає: «Врахування фактів з історії української мови, становлення її літературно-писемного варіанту, окремі історичні коментарі до орфографічних, фонетичних, лексичних, граматичних явищ у сучасних підручниках української мов є важливими, адже підручник залишається провідним джерелом знань, засобом формування мовної компетентності і виховання культури історичної пам'яті як запоруки національної свідомості та ідентичності» (Vydaychuk, 2017, p. 55). Не менш важливе освітнє завдання закладене і в зміст підручників української літератури для Нової української школи. В Інституті педагогіки НАПН України укладено й апробовано у пілотних закладах середньої освіти підручники для 5, 6 і 7 класів.

Мета статті – розглянути ціннісний потенціал підручника української літератури для 7 класу.

Підручник (Yatsenko, Pakharenko, Slyzhuk, Tryhub, 2024) укладено за авторською модельною навчальною програмою. Зміст цього підручника структуровано за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності представлення художніх творів та біографічних нарисів про

письменників і письменниць у межах тематичного розділу. Реалізується також принцип наступності у вивченні навчального матеріалу – поступове його ускладнення на основі ідейно-тематичних і жанрових зв'язків, що закономірно зумовлено віковими особливостями сприймання семикласниками художніх творів. У підручник включені художні твори про історичне минуле України, українську ідентичність, на воєнну тематику, про формування характеру та життєві випробування особистості.

Зміст підручника української літератури для 7 класу має аксіологічне спрямування. Серед загальнолюдських і національних цінностей, які розкриваються в художніх творах, – історична й культурна пам'ять українського народу.

Здавна традиційними розділами підручників української літератури у 5-7 класах є теми із фольклору. Представлена одна з них – «Народнопісенна лірика» – й в аналізованому підручнику. Оновивши зміст програмового матеріалу, автори презентували історію соціального устрою українців, відображену в соціально-побутових піснях. Учні дізнаються про козацтво, чумацтво, проникнуться тяжкою долею українських наймитів та заробітчан. Також вони матимуть уявлення про жовнірів, військові традиції на теренах України в давні часи й про січових стрільців, їхню роль у становленні української нації. Доповнять їхнє уявлення про історичний період початку ХХ ст. пісні Степана Чарнецького та Григорія Труха «Червона калина», Олеся Бабія «Зродились ми великої години...».

Актуальними проблемами сьогодення зацікавлять семикласників сучасні патріотичні пісні у виконанні популярних співаків – Святослава Вакарчука, Петра Солодухи, фольк-рок гурту «Kalush Orchestra».

На розвиток уявлень учнів про історичне минуле українського народу спрямоване вивчення літературних творів у розділах «Історичне минуле України», «Ми – українці».

За рекомендаціями досвідчених учителів-словесників, до підручника внесена поезія Тараса Шевченка «Розрита могила» – про складний і трагічний для історії

України історичний період після укладання українським гетьманом Богданом Хмельницьким союзу з Московією у 1654 році. «У цій поезії факт грабунку могил метафорично переосмислений та узагальнений. Могила в Шевченковій творчості – один із найважливіших образів. Це символ пам'яті про славних предків, символ волі, яку вони мужньо обороняли» (Yatsenko, Pakharenko, Slyzhuk, Tryhub, 2024, p. 39).

Традиційно у 7 класі вивчаються історичні повісті Івана Франка «Захар Беркут» і Андрія Чайковського «За сестрою». У творі «Захар Беркут» з опорою на прадавні літописи, народні перекази й легенди відтворено героїчну оборону українцями від нашествия орди монгольського хана Батия. У підручнику подані найважливіші уривки художнього тексту та сучасний мистецький контекст до нього – однойменні кінофільм Ахтема Саїтаблаєва та комікс у стилі фентезі Олександра Корешкова.

Галерея літературних персонажів, близьких семикласникам за віком та інтересами, на тлі епох, у які відбувалося їхня становлення, представлені в розділах «Характер і доля людини», «Краса людських взаємин», «Літературний детектив», «Пригоди і гумор», «Фантастичні пригоди й фентезі».

Цікавими є й рубрики підручника. «Історичні паралелі» містить цікаві розповіді в науково-публіцистичному стилі про цікаві події, зображені у творі або з біографій митців. Із «Мистецьких діалогів» учні дізнаються про твори інших видів мистецтва, співзвучні з літературними. У час найбільш трагічний для країни навіть вчорашня подія може стати історією, про яку слід пам'ятати нащадкам. Наприклад, у вступному розділі підручника про функції мистецтва автори пропонують розповідь про створення картини Олександра Богомазова «Пилярі», а також поміркувати про сучасне мистецтво: «Перед тобою фото стінопису (мурал) «Україна в дії» французького вуличного художника Жульєна Маллана, відомого під псевдонімом Seth. Мурал з'явився на стіні будинку через кілька днів після початку повномасштабної російської війни проти України 2022 р. Яка, на твою

думку, ідея і символіка цього твору? Які мистецькі функції він виконує?» (Yatsenko, Pakharenko, Slyzhuk, Tryhub, 2024, p. 10).

Отже, вдало дібрані для аналізу художні тексти, запитання й завдання методичного апарату підручника спонукають учнів до роздумів про роль кожної людини в історичних подіях, про пам'ять як концепт передавання найцінніших надбань людства.

REFERENCES

Nahorna, L. (2012). *Istorychna pam'yat': teoriyi, dyskursy, refleksiyi* [Historical memory: theories, discourses, reflections]. Kyiv: IPIEND im. I.F.Kurasa NAN Ukrayiny. [in Ukrainian].

Rutar, Kh. (2018). *Literatura i / yak pam'yat': pohlyad na mistysya pam'yati v suchasnomu ukrayins'komu istorychnomu romani* [Literature and / as memory: a look at places of memory in the modern Ukrainian historical novel]. Volyn' filolohichna: tekst i kontekst. *Literatura non-fiction: zbirnyk naukovykh prats'* - Philological Volyn: text and context. Non-fiction literature: a collection of scientific papers. Luts'k: Skhidnoyevropeys'kyy natsional'nyy universytet im. Lesi Ukrayinky. Issue 25. P. 176-186. [in Ukrainian].

Schultze-Kraft, M. (2022). *Historical Memory and Its (Dis)contents*. Education for Sustaining Peace through Historical Memory. Memory Politics and Transitional Justice. Palgrave Macmillan, Cham. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-030-93654-9_3 [in English].

Vydaychuk, T. (2017). *Formuvannya istorichnoyi pam'yati v uchniv starshykh klasiv zasobamy pidruchnykiv ukrayins'koyi movy* [Formation of historical memory in high school students using Ukrainian language textbooks]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka: zbirnyk naukovykh prats'* - Problems of the modern textbook: a collection of scientific papers. Kyiv: Pedahohichna dumka, p. 47-57. [in Ukrainian].

Yatsenko, T., Pakharenko, V., Slyzhuk, O., Tryhub, I. (2024). *Ukrayins'ka literatura : pidruchnyk dlya 7 klasu zakladiv zahal'noyi seredn'oyi osvity* [Ukrainian literature: a textbook for the 7th grade of general secondary education institutions]. Kyiv : Hramota [in Ukrainian].

